

Η ποίηση ως εργαλείο διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Μαρία Βλάχου

*Υπ. Διδάκτωρ ΤΕΕΑΠΗ
Πανεπιστημίου Πατρών*

Αξιοποιούμε αποσπάσματα ποιημάτων ή γνωμικών που μεταδίδουν μηνύματα διαπολιτισμικού περιεχομένου

*Οι μεγάλοι ακούνε τις λέξεις
αλλά δεν τις προσέχουν.*

*Οι μεγάλοι διαβάζουν τις λέξεις
αλλά δεν τις νιώθουν.*

*Οι μεγάλοι αρθρώνουν τις λέξεις
αλλά δεν τις γεύονται..*

*Τα παιδιά παίζουν με τις λέξεις,
τα παιδιά ακούνε τις λέξεις,
τα παιδιά τις νιώθουν τις λέξεις,
τα παιδιά τις γεύονται τις λέξεις.*

Boris A. Novak, Φως και σκιά στην
παιδική ηλικία (απόσπασμα)

(Μτφ.: Λότη Πέτροβιτς-
Ανδρουτσοπούλου)

«Όταν ήμουν παιδί, έτρεχα ώρες ατέλειωτες στη στέπα, κυνηγώντας το ουράνιο τόξο.. Τώρα ξέρω.

Το ουράνιο τόξο είναι φτιαγμένο απ' όλα τα όνειρα των παιδιών, απ' όλα τα ποιήματα και τα παραμύθια των λαών. Το ουράνιο τόξο είναι ολάκερη η παιδική λογοτεχνία του πλανήτη μας, καμωμένο από την αγάπη, τη φιλία, την καλοσύνη που είναι μέσα στα βιβλία για τους νέους. Όσο πιο όμορφα τα βιβλία για τους νέους ανθρώπους, τόσο πιο λαμπερό το ουράνιο τόξο, το σημείο της ειρήνης πάνω από τον κόσμο...»

Ντορζίν Γκαρμάα (ποιητής από τη Μογγολία)

Θεματικές της ποίησης που σχετίζονται με τη διαπολιτισμικότητα

- Αντιρατσιστικά μηνύματα.
- Αδελφοσύνη, αλληλεγγύη, οικουμενικότητα.
- Ειρηνική συμβίωση, ισότιμη συνύπαρξη.
- Αντιπολεμικά.
- Αγάπη, φιλία.
- Ελπίδα.
- Πρόσφυγες/ξενιτιά.

Αγάπη

Συνύπαρξη

Αλληλεγγύη

Αδελφοσύνη

Συνάντηση

Φιλία

«Vivre ensemble est
une aventure, où
l'amour, L'amitié
est une belle
rencontre avec ce
qui n'est pas moi,
Avec ce qui est
toujours différent
de moi et qui
m'enrichit»

Tahar Ben Jelloun

(Μαροκινός συγγραφέας/ποιητής)

«Το να ζούμε μαζί
είναι μια
περιπέτεια, όπου η
αγάπη, η φιλία,
είναι μια όμορφη
συνάντηση με ό,τι
δεν είναι εγώ,
Με αυτό που είναι
πάντα διαφορετικό
από εμένα
και με εμπλουτίζει»

Η αναγκαιότητα της συνύπαρξης παρό την ετερότητά μας!!!!

« Βλέπεις, είπε, είναι οι Άλλοι
και δε γίνεται Αυτοί χωρίς
Εσένα

και δε γίνεται μ' Αυτούς χωρίς,
Εσύ

Βλέπεις, είπε, είναι οι Άλλοι
Και ανάγκη πάσα να τους
αντικρίσεις

Η μορφή σου αν θέλεις
ανεξάλειπτη να 'ναι

Και να παραμένει αυτή.»

Οδυσσέας Ελύτης

Ελύτης, Οδ. (1959). Απόσπασμα του ποιήματος «Η ΓΕΝΕΣΙΣ» από το «Άξιον Εστί».

Ενδεικτικές προτάσεις από ποιήματα του Γ. Ρίτσου

- Ρίτσος, Γ. «**Ειρήνη**». Από τη συλλογή Αγρύπνια (1941-1953)
[πηγή: Γιάννης Ρίτσος, Ποιήματα 1930-1960, Β' τόμος, Εκδόσεις «Κέδρος», Αθήνα 1961, σ. 173-175]
(στο http://photodentro.edu.gr/photodentro/ritsos9_pidx0050722/).
- Ρίτσος, Γ. (1957). Οι γειτονιές του κόσμου (αποσπάσματα: *Είναι μεγάλος τούτος ο άνεμος/είναι πελώριος τούτος ο άνεμος/είναι χαρούμενος, χαρούμενος, χαρούμενος/ρίχνει τα τείχη που ύψωσαν ανάμεσα στους λαούς/ρίχνει τα τείχη του θανάτου/ρίχνει τα τείχη ανάμεσα στο νου και στην καρδιά/τα τείχη ανάμεσα σε σένα και σε μένα/κι ανοίγει διάπλατα , πάνου από τον κόσμο, του ήλιου το παράθυρο./Ακούστε πώς σφυρίζει τούτος ο άνεμος/μέσα στις ματωμένες γειτονιές του κόσμου*).
- Ρίτσος, Γ. «Αναφυλλητό. XXXVIII», (απόσπασμα) [Ποιήματα 1930-1960, τ. Β', Εκδόσεις «Κέδρος», Αθήνα 1961, σ. 394-395]
(στο <http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2246/Keimena-Neoellinikis-Logotechnias>).

«Αν όλα τα παιδιά της γης»

Αν όλα τα παιδιά της γης
πιάναν γερά τα χέρια
κορίτσια αγόρια στη σειρά
και στήνανε χορό
ο κύκλος θα γινότανε
πολύ πολύ μεγάλος
κι ολόκληρη τη Γη μας
θ' αγκάλιαζε θαρρώ.

Αν όλα τα παιδιά της γης
φωνάζαν τους μεγάλους
κι αφήναν τα γραφεία τους
και μπαίναν στο χορό
ο κύκλος θα γινότανε

ακόμα πιο μεγάλος
και δυο φορές τη Γη μας
θ' αγκάλιαζε θαρρώ.

Θα 'ρχόνταν τότε τα πουλιά
θα 'ρχόνταν τα λουλούδια
θα 'ρχότανε κι η άνοιξη
να μπει μες στο χορό
κι ο κύκλος θα γινότανε
ακόμα πιο μεγάλος
και τρεις φορές τη Γη μας
θ' αγκάλιαζε θαρρώ!

Γιάννης Ρίτσος

Τόλης Νικηφόρου, «Ένα παιδί»

Με το πρόσωπο κολλημένο στο τζάμι
κοιτάζω εκστατικά
πίσω απ' τις στάλες της βροχής
ένα πολύχρωμο κόσμο

κρύβω μέσα μου ένα παιδί
με τις τσέπες γεμάτες μπίλιες
μέσα στον χειμώνα
ένα παιδί με δακρυσμένα μάτια
για το γατάκι του που πέθανε
για το λουλούδι που μαράθηκε
για όσους έφυγαν χωρίς επιστροφή

κρύβω μέσα μου ένα παιδί
με τρύπιο παλτό
που λαχταράει τα ζεστά κάστανα

τη γειτονιά και τους φίλους
την άνοιξη που θάρθει

κρύβω μέσα μου ένα παιδί
που δεν δέχεται
πως μπορεί να γελάω
όταν την ίδια στιγμή κάποιος κλαίει

κρύβω μέσα μου ένα παιδί
απαρηγόρητο
που θάθελε να φτιάξει τη ζωή
στα μέτρα της καρδιάς του

Από τη συλλογή "Τα Αναρχικά" (1979).

Αντιπολεμικά μηνύματα

Όταν κάνουνε πόλεμο

Όταν κάνουνε πόλεμο
η γη έχει πονόλαιμο
πονάει η καρδιά της
και κλαίνε τα παιδιά της
κι όλο κάνουνε πόλεμο
κι άντε με τον πονόλαιμο
τον άρρωστο λαιμό της
από τον πόλεμό της.
Ενάντια στον πονόλαιμο
στον πόνο και τον πόλεμο
υπάρχει μια ασπιρίνη
άνθρωποι, πέστε ΕΙΡΗΝΗ.

Γιώργος Μαρίνος

Βασίλης Ρώτας, «Ειρήνη»

Έλα, ειρήνη, χαρά των λαών, των μανάδων ελπίδα,
συ, που φυτεύεις και χτίζεις και κάνεις τη γη περιβόλι.

Συ, που αναθρέφεις κι αντριεύεις τα νιάτα μ' αγώνες ωραίους,
έλα, κι οι δρόμοι σου λάμπουν πλυμένοι με δάκρυα κι αίμα.

Τόσα κορμιά, φυτεμένα στα πλάγια, πετάξανε κλώνους
έλα, σαν άνοιξη, κι άνοιξε πόρτες κλεισμένες και κάστρα,

έλα, να βγουν τα κοπάδια την έρημη γη να βοσκήσουν,
να βγουν ανθοί και πουλιά να λαλήσουν επάνω στους φράχτες,

έλα, σαν μάνα γλυκιά, σε καλούνε τα νιάτα του κόσμου
να μπεις με νέο τραγούδι μπροστά στο χορό τους, ειρήνη.

Προσευχή

Παναγιά μου, Παναγίτσα,
που έχεις το Χριστό αγκαλίτσα

πάρε στη χρυσή ποδιά σου
τα παιδιά της γης, κοντά σου

άσπρα, κίτρινα, μαυράκια
όλα του Χριστού αδερφάκια

δίπλα στο Χριστό να τα έχεις
να μπορείς να τα προσέχεις.

Θέτη Χορτιάτη

Με αφορμή μια Προσευχή..

...μιλάμε για τη θρησκευτική ζωή.

**Ποίημα ανώνυμου παιδιού από την Αφρική
(προτάθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη ως το
καλύτερο ποίημα του 2006)**

Όταν γεννιέμαι, είμαι μαύρος
Όταν μεγαλώσω, είμαι μαύρος
Όταν κάθομαι στον ήλιο, είμαι μαύρος
Όταν φοβάμαι, είμαι μαύρος
Όταν αρρωσταίνω, είμαι μαύρος
Κι όταν πεθαίνω, ακόμα είμαι μαύρος

Κι εσύ λευκέ άνθρωπε

Όταν γεννιέσαι, είσαι ροζ
Όταν μεγαλώνεις, γίνεσαι λευκός
Όταν κάθεσαι στον ήλιο, γίνεσαι κόκκινος
Όταν κρυώνεις, γίνεσαι μπλε
Όταν φοβάσαι, γίνεσαι κίτρινος
Όταν αρρωσταίνεις, γίνεσαι πράσινος
Κι όταν πεθαίνεις, γίνεσαι γκρι

Και αποκαλείς εμένα έγχρωμο...

Διαφορετικότητα και δικαιώματα των παιδιών

Ποίημα «Γάλα με κακάο», Φ. Νικολούδη (βασίζεται στο παραμύθι της: "Καλημέρα φίλε").

Σ' ένα μπουκάλι από γυαλί
Δυο φίλοι μένουνε μαζί,
Γάλα με κακάο
Πολύ τα αγαπάω!

Μαζί και διαφορετικοί
Φίλοι για μια ζωή.
Μαζί και διαφορετικοί
Όλα τα πλάσματα στη γη.

Με χέρια ενωμένα
Προσκαλούν και μένα
Γάλα με κακάο
Πολύ τα αγαπάω

ΤΟ ΧΑΡΤΙΝΟ ΚΑΡΑΒΑΚΙ

Σ' ένα χάρτινο караβάκι
χώρεσα όλη μου την αγάπη για σένα.
Ύστερα ζωγράφισα τον ήλιο, τον
ουρανό και τη θάλασσα,

έδιωξα τη βροχή με τα χρώματα του ουρανού τόξου,
παρακάλεσα τα σύννεφα και τον αέρα

να ταξιδέψουν γλυκά το караβάκι μου σε σένα.

Ο αέρας διέκρινε τον πόθο μου και τη λαχτάρα
γι αυτό δέχτηκε χωρίς ανταλλάγματα να κάνει
το όνειρο να ζήσει

και το караβάκι ταξίδευε μέρες πολλές σε μπλε θάλασσες.

Ήταν χαρούμενο που θα αντάμωνε τη χαρά.

Ήταν κουρασμένο και ταλαιπωρημένο από τους ωκεανούς
μα δεν το ένοιαζε και έπλεε σκεφτόμενο μόνο τη χαρά.

Όσπου μια μέρα είδε τη στεριά που ζούσε η χαρά του.

Η καρδούλα του χτύπησε δυνατά σαν ταμπούρλο παιδιού
και η ψυχούλα του φτερούγισε αισθαντικά σαν του πουλιού,
η λαχτάρα του το έκανε να τρέξει σαν ποδήλατο χωρίς φρένα,
το χαμόγελό του έλαμψε σαν δέκα ευτυχισμένοι ήλιοι μαζί,
το φως του πλημμύρισε όλα τα σύμπαντα του κόσμου.

Είδε τότε τη χαρά του να φεύγει από αυτή τη στεριά
με άλλο караβάκι.

Ένα μικρό καυτό δάκρυ όλο πόνο έπεσε στη θάλασσα,
μα δε δίστασε και φώναξε με όλη τη δύναμη

της καρδούλας του,

«χαρά γύρνα πίσω στο χάρτινο караβάκι της αγάπης»
εκείνη, όμως, δεν άκουσε τίποτα και έφυγε

χωρίς καν να το κοιτάξει.

Το χάρτινο караβάκι της χαράς
έγινε το χάρτινο караβάκι της λύπης.

Μ. Βλάχου. (2015). *Λίγα μέτρα πιο πέρα*. Εκδ. Θεοδωρίδης.

Αποδοχή, συνύπαρξη, ανοιχτότητα, αγάπη

ΣΤΕΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ - ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «συνάψουμε ενεργά και δημοκρατικά»

Η Καμπανούλα

Ανάμεσα στις κίτρινες μαργαρίτες
μια μικροσκοπική μωβ καμπανούλα
άνθισε στον κάμπο.

Τι παράξενο!

Το χεράκι μου τη χάιδεψε απαλά
δεν την έκοψε,

η φωνή μου της μίλησε γλυκά,
δεν της φώναξε,

η σκέψη μου την αγκάλιασε στοργικά,
δεν την έδιωξε.

Καμιά κίνηση δεν θύμιζε βία·
ευγνωμοσύνη στη ζωή - προσφορά στη φιλία·
-θα ήθελες να κάνουμε τον κόσμο ομορφότερο;
Έτσι έμαθα να την κουβαλώ μέσα μου
και να βρίσκω την αγάπη.

Μαρία Βλάχου

Στο δρόμο της προσφυγιάς..

Πίνακας: Hannah Rose Thomas, «Syrian refugees»

***«Κανένας δεν αφήνει την πατρίδα του,
εκτός κι αν πατρίδα είναι το στόμα ενός καρχαρία.
Τρέχεις προς τα σύνορα μόνο όταν βλέπεις
ολόκληρη την πόλη να τρέχει κι εκείνη..»***

Πατρίδα, Warsan Shire - Ουαρσάν Σάϊρ

(Η Warsan Shire Γεννήθηκε στην Κένυα και μεγάλωσε στην Αγγλία. Έχει τιμηθεί με το Βραβείο Αφρικανικής Ποίησης από το Πανεπιστήμιο Brunel το 2013).

Κοινή αναφορά.. όνειρα με χαρταετούς.. Ιδέα - εικόνα - σύμβολο

Ο μικρός Φερεϋντούν από το Χοραμσάρ της Περσίας αγαπούσε να παίζει με το χαρταετό του, που «πετούσε περήφανος ανάμεσα σε πραγματικά πουλιά». Μια μέρα το παιχνίδι σταματά απότομα καθώς οι χαρταετοί «άρχισαν να κάνουν απότομες βουτιές κι ύστερα, όταν τα σχοινιά τους κόπηκαν, έπεσαν κάτω στο έδαφος». Είναι τότε που ο πόλεμος εισβάλλει στη ζωή του Φερεϋντούν και χάνει τους γονείς του. Αλλά ο μικρός δε χάνει την αισιοδοξία του. Με οδηγό τις συμβουλές των γονιών του, οι οποίοι τον επισκέπτονται στα όνειρά του, κατορθώνει να βρει το δρόμο του. Συντροφιά και σύμμαχο έχει τον κόκκινο χαρταετό του αλλά και το βιβλιαράκι του, αυτό που «όλες του οι σελίδες ήταν ολόλευκες. Πουθενά δεν υπήρχε γραμμένη έστω μια λέξη». Στο βιβλιαράκι αυτό με τίτλο «Το ταξίδι της ζωής», ο μικρός ήρωας κατέγραφε τα βιώματα και τις εμπειρίες του. Το βιβλιαράκι του Φερεϋντούν «δεν ήταν ένα απλό ημερολόγιο» αλλά ήταν η ποίηση του ίδιου «γιατί το ταξίδι της ζωής είναι η πιο σπουδαία ποίηση».

[Από το: Χαλιακόπουλος, Γρ. (2013). Το ταξίδι του Φερεϋντούν. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο].

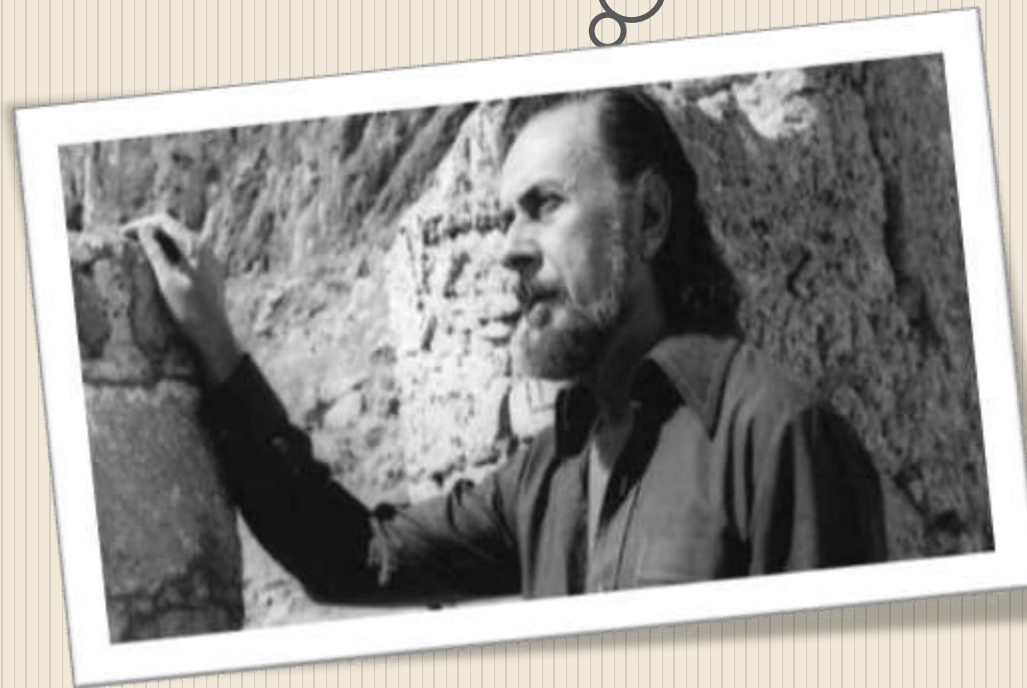
Με αφετηρία την Άπω Ανατολή ο χαρταετός πέρασε τη δική του «Οδύσσεια» ακολουθώντας αρχαίες διαδρομές και υιοθετήθηκε από όλες σχεδόν τις ηπείρους, αποκτώντας νέες μορφές και δημιουργώντας μύθους, καθώς έκανε την εμφάνισή του στους διάφορους πολιτισμούς.

Οι ανατολικοί λαοί τους έδωσαν ζωντανές μορφές (ψάρια, πουλιά, δράκοντες κ.λπ.). Άλλοι έδεναν σ' αυτούς (γραμμένες πάνω σε μικρότερο χαρτί) τις αρρώστιες και τις συμφορές και τις άφηναν να φύγουν μακριά, άλλοι έστελναν προς τα επάνω τις ευχές και τις επιθυμίες τους, και άλλοι προσάρμοζαν μικρές φλογέρες στο κεφάλι του αετού, για να σφυρίζουν και να διώχνουν τα κακά πνεύματα. Τέλος, άλλοι σήκωναν ομαδικά τους αετούς, σαν προσευχή στον ουρανό και έψαλλαν ύμνους.

*“Ξετυλίγω την κλωστή
λίγο λίγο απ’ το κουβάρι
πώς με σέρνει, λες ζητεί
στα ουράνια να με πάρει!...”*

«Ο χαρταετός», Ρίτα Μπούμη -Παπά

Τα όνειρά μου είναι όλο
περιστέρια, χαρταετούς
και πολύχρωμα
μπαλόνια..

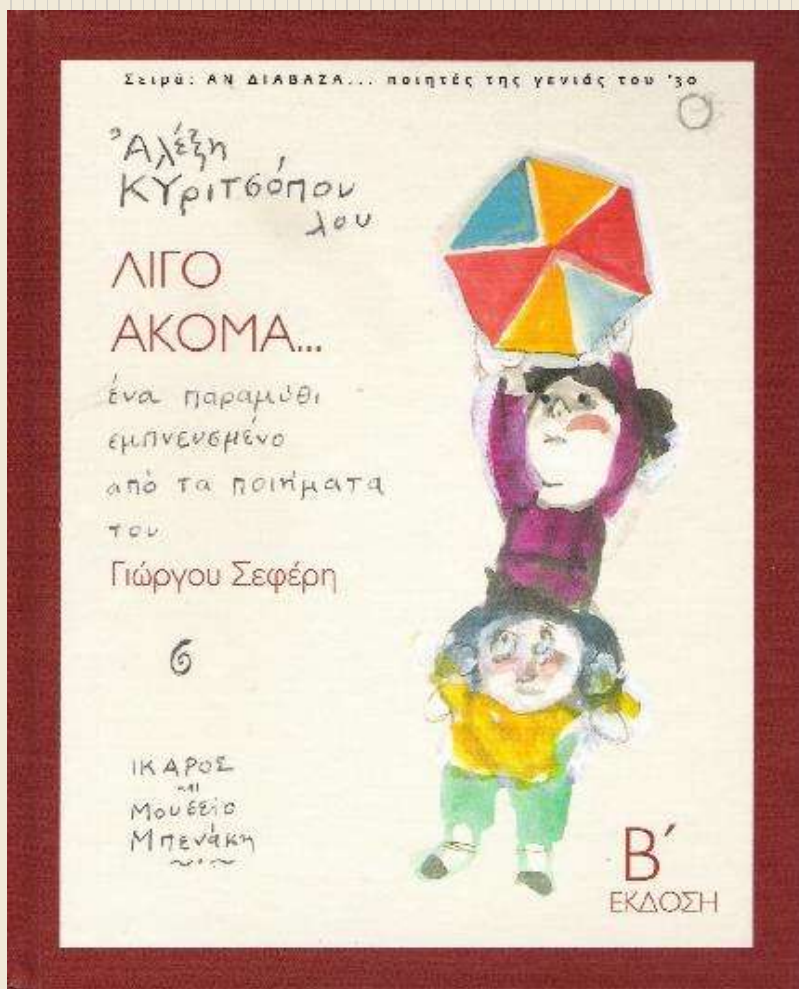
Γ. Ρίτσος

**The flying bird-
Ozdemir Ince**

*(Τούρκος ποιητής, συγγραφέας,
δημοσιογράφος)*

**Ποια είναι η πατρίδα σου;
Γλάρος είμαι, μου 'πε.
Από ποια χώρα έρχομαι;
Από τη Γη.
Τα σύνορά μου, τώρα πια,
το χώμα, το νερό, ο αγέρας.**

Κυριτσόπουλος, Α. (2012). Λίγο ακόμα.. Ένα παραμύθι εμπνευσμένο από τα ποιήματα του Γιώργου Σεφέρη. Ίκαρος.

«Σ' αυτόν τον κόσμο, που ολοένα στενεύει, ο καθένας μας χρειάζεται όλους τους άλλους. Πρέπει ν' αναζητήσουμε τον άνθρωπο, όπου κι αν βρίσκεται»

Γ. Σεφέρης

Τα παιδιά σε όλο τον κόσμο λατρεύουν το παιχνίδι..

Γιάννης Βαρβέρης - Σχοινάκι

Ήμουν μικράκι
κι όλο έκανα σκοινάκι.

Πηδούσα χαρωπά από τον ένα
στον άλλο και τον άλλον ήχο
ψηλά με το σκοινάκι είχα το νου
αλλά το άφησα
μου έπεσε στη μέση τ' ουρανού.

Τώρα ήχο ήχο
στη στρατόσφαιρα
στα αζήτητα
το σκοινάκι
πήρε μαζί του
και τη βαρύτητα.

Η ελπίδα ζει σε όλα τα μήκη και πλάτη του κόσμου..

Οδυσσέας Ελύτης, 'Ηλιος ο Πρώτος (απόσπασμα)

Παιδί με το γρατσουνισμένο γόνατο
Κουρεμένο κεφάλι όνειρο ακούρευτο
Ποδιά με σταυρωμένες άγκυρες
Μπράτσο του πεύκου γλώσσα του ψαριού
Αδερφάκι του σύννεφου!
Κοντά σου είδες ν' ασπρίζει ένα βρεμένο βότσαλο
Άκουσες να σφυρίζει ένα καλάμι
Τα πιο γυμνά τοπία που γνώρισες
Τα πιο χρωματιστά
Βαθιά-βαθιά ο αστείος περίπατος του σπάρου
Ψηλά-ψηλά της εκκλησίτσας το καπέλο
Και πέρα-πέρα ένα βαπόρι με φουγάρα κόκκινα.
Είδες το κύμα των φυτών όπου έπαιρνε η πάχνη

Το πρωινό λουτρό της το φύλλο της φραγκοσυκιάς
Το γεφυράκι στη στροφή του δρόμου

Αλλά και τ' αγριοχαμόγελο
Σε μεγάλους χτύπους δέντρων
Σε μεγάλα λιοστάσια παντρείας
Εκεί που στάζουν από τα ζουμπούλια δάκρυα
Εκεί που ανοίγει ο αχινός τους γρίφους του νερού
Εκεί που τ' άστρα προμηθούν τη θύελλα.
Παιδί με το γρατσουνισμένο γόνατο
Χαϊμαλί τρελό σαγόνι πεισματάρικο
Παντελονάκι αέρινο
Στήθος του βράχου κρίνο του νερού
Μορτάκι του άσπρου σύννεφου!

Ο **Ήλιος**, ως κυρίαρχο σύμβολο, δίνει στη φύση μια άλλη μορφή απαλλαγμένη από ηθικές αγκυλώσεις ή τετριμμένα σύμβολα. Η συμμετοχή του φωτός εμποτίζει τα αντικείμενα μέσα από εκδηλώσεις χαράς κι ευτυχίας για έναν κόσμο που ετοιμάζεται να δεχτεί το παιδί. Έναν κόσμο **ειρηνικό, οικολογικό**, με τη συνεργασία ανθρώπου και φυσικού περιβάλλοντος, και **διαπολιτισμικό** με την ισοτιμία των φυλών.

Ήλιος και παιδί
παίζουνε στην άμμο.
Το παιδί κοιτάει ψηλά,
ο ήλιος βλέπει χάμω.

Ήλιος και παιδί
πύργους, κάστρα χτίζουν.
Τους ψηλώνουν μ' όνειρα,
τους χρυσοστολίζουν.

Χτίζουν, χτίζουν ξέγνοιαστα,
ώρα μεσημέρι.
Ηλιαχτίδες γέμισε
του παιδιού το χέρι.

Κι ο ήλιος ο παιδιάστικος
μ' όλα κάνει χάζι.
Ένα μάτι ολόχαρο,
που όλο θέση αλλάζει.

Ήλιος και παιδί
για όλους μας χρυσάφι.
Η ζωή μας γύρω τους
κύκλους κύκλους γράφει.

PENA KAPΘAIOY,
Τα μονοπάτια του ήλιου, Πατάκης.

Στο τρίλεπτο βίντεο που ακολουθεί, δημιουργοί από τέσσερις χώρες ενώνουν πέντε τρόπους έκφρασης (χορό, ποίηση, βίντεο, μουσική και φωτογραφία), για να μεταφέρουν μέσω δύο χεριών ένα ηχηρό μήνυμα ενάντια στο ρατσισμό.

Το βίντεο, με τίτλο *«Χέρια κατά του ρατσισμού»*, δόθηκε στη δημοσιότητα στις 21 Μαρτίου, Διεθνή Ημέρα για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων.

<https://www.youtube.com/watch?v=b6eFWkSKuMw&t=227s>

*«Υπερασπίσου το παιδί
γιατί αν γλιτώσει το παιδί
υπάρχει ελπίδα»*

Στίχοι: Λ. Παπαδόπουλος
Μουσική: Μ. Θεοδωράκης